

Kanada

”Marijuanalagarna är ett skämt”

Frammarschen för medicinsk marijuana går hand i hand med legaliseringsrörelsen. I inget annat land är det så tydligt som i Kanada. I framtiden kommer cannabis betraktas både som en oundgängligt medicin och ett viktigt näringsämne, tror **Mary Lynn Mathre** från patientgruppen Patients Out of Time.

(Publicerat i Narkotikafrågan nr 4, 2011)© Pelle Olsson

”Growing acceptance” står det på de två affischerna. Den ena har en närbild på en kvinna i femtioårsåldern, på den andre samtalar en läkare med en mörkhyad dam med grått hår.

Den påstådda växande acceptansen gäller medicinsk marijuana och platsen är en stor utställningshall i Toronto. Men det är inte precis äldre kvinnor som rör sig mellan montrarna på **Treating Yourself-mässan**. Besökarna är till allra största delen män i olika åldrar. 118 olika utställare marknadsför cannabisfrön, lobbyorganisationer, vaporizers, pipor, chokladkakor med cannabis, bakverk med cannabis, gödningsmedel för odling, lampor, drivbänkar, bevattningsanläggningar, tidskrifter, kosttillskott med cannabis, kläder och andra produkter tillverkade av cannabisplantan plus en uppsjö av souvenirer. Bland annat den kanadensiska flaggan där lönnlövet är utbytt mot ett cannabisblad.

Den viktigaste varan är dock propagandan om marijuanans allmänna förträfflighet. Det budskapet har fått en ovärderlig draghjälp av den medicinska användningen. Ingenstans i världen, förutom möjligtvis Holland, har man gått längre för att erbjuda den omdiskuterade plantan i terapeutiskt syfte. Visserligen är medicinsk marijuana tillåten i ett 15-tal delstater i USA, men där har delstaterna godkänt det, i strid med den federala regeringen. I Kanada finns ett domstolsbeslut att marijuana ska kunna erbjudas till patienter i hela landet. Domen grundar sig på hur konstitutionen är skriven där individens frihet är grundläggande. Personer med svåra sjukdomstillstånd som anser att de får lindring av att röka cannabis måste av barmhärtighets skull få göra det. Den är fortfarande inte godkänt som *läkemedel* – inte i något land – och kan inte förskrivas

på recept. Istället ansöker patienten om medicinsk marijuana direkt hos ministeriet med hjälp av läkarens underskrift.

En ung kille lutar sig in i montern med överskriften Medical marijuana och frågar om han kan få hjälp. Han har inte längre någon läkare som vill skriva under hans ansökan. Vad ska han göra? Uppgivet slår han ut med armarna.

– Jag måste ändå röka varje dag, säger han.

Personalen i montern ställer inga frågor om vad han lider av för sjukdom, men lovar att hjälpa honom. De har en lista på läkare som är välvilligt inställda till marijuana. Organisationen Medical marijuana består av "patienter, läkare och odlare" och arbetar för att alla kanadensare som behöver ska få tillgång till cannabis. När det unge mannen har försvunnit berättar Aaron K. att det är två kategorier patienter som kan få medicinsk marijuana. Dels de med specifika diagnoser, MS, cancer, aids och ryggmärgsskada. De tar med sina journaler från sin specialistläkare till någon annan läkare som är villig att skriva under en ansökan. De flesta läkare vill inte göra det.

– Den andra kategorin patienter kan omfatta nästan vilka diagnoser som helst, säger Aaron K. För dem gäller att hitta en förstående läkare de kan diskutera sina krämpor med.

Det går starkt framåt för den medicinska marijuana, menar han, vilket också stämmer med statistiken. Antalet patienter växer i accelererad takt. Enligt den statliga tillståndsgivaren Health Canada ökade antalet patienter från 706 i slutet av 2003 – ett år efter att systemet infördes – till 10 500 i april 2011. Det har skett en fördubbling under det senaste året. 80 procent av patienterna har någon av de specifika diagnoserna medan 20 procent har andra besvär. Patienternas medelålder är 47 år.

Marco Renda

Initiativtagare till TreatingYourself-utställningen som nu arrangeras för andra året i rad är Marco Renda. Han är själv marijuana-patient på grund av hepatit C men också storföretagare i cannabisfröbranschen. Som sådan har han ständigt pågående rättsprocesser med bland annat tullen eftersom han både exporterar och importerar frön och hotas av både fängelse och grova böter. I sitt tal från stora scenen tycker han att budskapet om nyttan med cannabis inte fått tillräcklig spridning

– Varför släpper inte de stora medierna fram den här informationen? Varför skrivs det inte att det finns en massa studier som visar att cannabis botar olika former av cancer? Varför hoppar inte cancerforskarna på vagnen och samarbetar med oss?

Fördomar, menar han. Diskriminering mot cannabisrökare.

– Titta er omkring i lokalerna. Ser det ut som en loppmarknad? Ser det ut som Woodstock?

Renda har rätt. Det här är inget flummande med blommor i håret utan en välarrangerad handelsmessa med seriösa företagare.

Vid ingången möts besökarna av ett helt berg med den sobra tidskriften Rosebud som delas ut gratis. 190 glansiga sidor fyllda med annonser för allt som rör cannabisodling blandade med snyggt bildsatta redaktionella artiklar.

Åt alla håll ser man prydliga rader av montrar med trevliga unga människor som talar för sina varor. Längre in i utställningshallen finns en teaterscen med hundratals platser för seminarier och artistuppträdanden. Lättklädda tjejer trippar omkring i gångarna och delar ut reklam. I ett stort avgränsad hörn sker marijuanarökning med vaporizers, men även detta är lagligt eftersom det bara gäller de som är godkända som patienter.

Marijuanalagarna ett skämt

Treating Yoursel-mässan naturligtvis bara toppen på ett isberg. En dekorativ yta som blivit möjlig att visa upp offentligt, och utan inblandning av polis, tack vare att marijuana för medicinskt bruk fick statligt godkännande för tio år sedan. Det verkliga isberget är de enorma illegala cannabisodlingarna i Kanada.

– De kommersiella tillverkarna i det här landet tjänar miljarder dollar, inte miljoner, säger Scott Matthews. Största marknaden finns hos Storebror i söder. Kanadas marijuanaförsäljning till USA sägs vara större än timmerindustrin.

Matthews är kriminalinspektör i en av Torontopolisens tre enheter mot illegala narkotikalaboratorier, Clandestine Lab Teams. Han arbetar ut på att förstöra marijuanaodlingar, och även andra illegala tillverkningar av exempelvis ecstasy och metamfetamin, och arresterar dem som är ansvariga för produktionen.

– Vi snackar inte om killen som sitter på sin balkong med tre plantor för att kunna röka hemma. Honom struntar vi i. Vi är ute

efter de kommersiella odlarna. Förra året tog vi 300 i Toronto. Vi ser alla storlekar, från några hundra plantor till tio tusen.

Hur många illegala odlare det finns vill han inte spekulera över, men under de senaste fyra åren har polisen haft omkring tusen operationer mot cannabisodlare enbart i Toronto.

Beslagsstatistiken för hela Kanada (2009) visar att polisen och tullen tog 34 ton marijuana och 1,8 miljoner plantor. Det har legat på ungefär samma nivåer de senaste åren. Majoriteten av cannabisbeslagen var inhemskt producerat och gatupriset för enbart den marijuana som plantorna hade kunnat producera beräknas till motsvarande 12 miljarder kronor.

Matthews berättar hur lätt det är att sätta upp en odling. Det sker i lägenheter, villor, nerlagda fabriker, utomhus. Det är bara att gå in på Internet och köpa utrustning och lära sig hur man göra. "Alla med en halv hjärna fixar det", enligt Matthews. Att åka fast för polisen är det minsta som de här personerna bekymrar sig över, påstår han. De största svårigheterna är att lokalerna förstörs av mögel, av vattenskadorna, riskfyllda elinstallationer. Allt det här kan ge böter eller dryga kostnader för renovering om huset eller lägenheten ska säljas. Straffet för själva narkotikahandlingen är däremot obetydligt, enligt Matthews.

– Du griper någon med en odling på tusen plantor. Det är värt en miljon dollar, men leder sällan till fängelse. Chanserna att åka fast och de straff de kan få i förhållande till de pengar de tjänar, har ingen avskräckande effekt.

Enligt den federala polisen RCMP:s senaste årsrapport kan cannabissmugglare utnyttja de undantag i lagstiftningen för odling av medicinsk marijuana för att dölja illegala operationer. Scott Matthews tycker dock inte att det spelar så stor roll i förhållande till de enorma mängder som odlas illegalt. Han påpekar att det handlar om en mycket välorganiserad brottslighet från odlaren, exportören och transportören. Den omfattar inte bara marijuana utan även ecstasy och metamfetamin som också är kanadensiska exportprodukter.

– Om du skickar iväg 300 kilo marijuana kan du lika gärna lägga till tre tusen doser ecstasy. Det följer med samma last.

Matthews är luttrad. Han har varit kriminalpolis i 35 år och arbetat med de flesta typer av brott.

– De här killarna har det bra här, säger han. Åker de fast för samma brott i USA blir de inlåsta. Här får de ett varmt bad och en tallrik soppa.

Han är inte kritisk till den medicinska marijuana i sig, men menar att den måste regleras bättre. Den som väl fått licens att odla blir aldrig kontrollerad. Inte ens deras elinstallationer blir granskade. Det finns inte en enda inspektör i hela Kanada som kontrollerar att odlaren – som både kan vara patient eller någon som har tillstånd att odla och sälja till patienter – följer de noggranna bestämmelser som är uppställda på papperet, till exempel hur många plantor han får ha. Inte en enda odlingslicens har någonsin blivit indragen, enligt Matthews.

– Marijuanalagarna i det här landet är ett skämt, säger han och frågar om jag har pratat med Health Canada.

Jag skakar på huvudet. Flera månaders mailväxling med presstalesmannen Gary Holub resulterade att han inte kunde bevilja en intervju med någon på myndigheten. Bland annat ville jag veta vad de svarat INCB, FN:s narkotikakontrollstyrelse, som upprepade gånger kritiserat deras program för medicinsk marijuana. En annan känslig fråga var den starka ökningen av antalet patienter, vilket Holub först avfärdade som "spekulationer", innan han upptäckte att statistiken stod på deras egen hemsida.

– Jag förstår att de inte vill träffa dig, säger Matthews och ser road ut för första gången under intervjun. De är besvärade. Absolut besvärade.

Några veckor senare kommer dock ett pressmeddelande från hälsoministern Leona Aglukkaq, som för övrigt är den första inuiten i regeringen. Hon tillhör alltså en folkgrupp som har proportionellt mycket större missbruksproblem än den genomsnittliga befolkningen. Aglukkaq säger att regeringen är bekymrade över kritiken från både polis, kommuner, brandmyndigheter och sjukvården beträffande den medicinska marijuana och föreslår skärpningar i regleringen. Utspelet hänger samman med att det konservativa regeringspartiet med premiärminister Stephen Harper i spetsen fick en majoritet av platserna i både underhuset och senaten efter valet i maj och slipper ta hänsyn till de övriga mer narkotikaliberala partierna.

Nästan alla har dubbeldiagnoser

Den, i jämförelse med Sverige, förstående inställningen till folk som använder marijuana, inte bara för medicinskt bruk, och andra droger märks även hos behandlingscentrat CAMH, Centre for Addiction and Mental Health.

– Vår utgångspunkt är att nästan alla som söker beroendevård också har en annan samverkande sjukdom, framför allt psykiatriska diagnoser, säger Wayne Skinner som är biträdande chef för CAMH:s behandlingsprogram.

– För alkoholproblem är dubbeldiagnoser så vanliga att man växlat bevisbördan, fortsätter han. Behandlaren måste argumentera om han bara vill behandla själva beroendet och ingenting annat.

Skinner bedömer att på den här CAMH-kliniken har hälften av besökarna i huvudsak alkoholproblem, 20 procent har kokain som huvuddrog och som nummer tre kommer cannabis med 10 procent. Resten av drogproblemet fördelas mellan opiater och beroendeframkallande läkemedel.

Att kokain skulle vara dubbelt så vanligt som cannabis stämmer dock inte med den officiella statistiken för delstaten Ontario Om man bara ser till illegal narkotika svarar cannabis klienterna för 31,7 procent och kokain 37,7 procent, enligt World Drug Report 2010. Det rör sig om cirka 20.000 personer med cannabisproblem. För att göra en internationell jämförelse är det dubbelt så många i Ontario, med 13 miljoner invånare, som söker vård för cannabisproblem jämfört med Holland som har 16 miljoner invånare och 11 000 cannabis klienter.

– Kanadensare i allmänhet tänker inte att cannabis är ett problem, säger Skinner. De som använder andra droger och vill ha hjälp att sluta fortsätter med cannabis. Många använder också legala lugnande medel som bensodiazepiner. Men vi arbetar enligt harm reduction och frågar klienten vilken målsättning de har med behandlingen och så arbetar vi efter det.

Jag frågar om man verkligen kan hjälpa någon att sluta med kokain om den personen fortsätter med cannabis och lugnande medel.

– Det beror vad kontexten av ditt arbete är. I ett inläggande program måste klienten vara drogfri. När vi arbetar polikliniskt måste vi acceptera patientens önskemål. De kanske bara vill skära ner på konsumtionen.

- Är det någon mening med en sådan behandling?
- Det bästa rådet för alla droger är att man börjar med en period av drogfrihet. Då kan man lättare fatta beslut. Det viktigaste är att vi lyssnar på dem. Vill de röka cannabis en gång i veckan eller dra ner på drickandet till två drinkar om dan, så arbetar vi efter det.
- Fungerar det?
- Det gör det. Eller också gör det inte det. Jag brukar säga att allting fungerar utom när det inte gör det. Du måste etablera en relation till klienten. Det är en terapeutiska relationen som är vårt hemliga vapen.

Höga konsumtionsnivåer

Patricia Erickson, professor i sociologi, är expert på drogpolitik inom CAMH. Hon började sin akademiska karriär redan på 60-talet som kriminolog och studerade sedan hur unga personer upplevde att bli gripna av polisen för cannabisbrott. *Cannabis criminals. The social effects of punishment on drug users (1980)*.

- På 70-talet trodde vi alla att cannabis skulle bli legaliserat inom kort. Åtminstone att det skulle bli avkriminaliserat, säger hon.
- Kunde man dömas till fängelse för enbart innehav?
- Ja, och det kan man fortfarande. En del av min studie var att se vad de olika domarna fick för konsekvenser för individen.

Hur många som verkligen har fått fängelse för enbart innehav får jag inget svar på, men det var i alla fall ingen av dem hon intervjuade i sin studie. Att hamna i kriminalregistret kan dock medföra stora nackdelar, menar Erickson, men även här svävar hon på målet. Indraget körkort: nej inte vad hon vet så vida det inte gäller en yrkeschaufför. Svårt att söka jobb: ja de kallades mer sällan till en anställningsintervju. Inresa till USA; kan bli problem, i teorin, men om det verkligen är så vet man inte.

På 90-talet försökte det liberala partiet få igenom att innehav av narkotika inte skulle vara kriminellt. Ett långtgående förslag om avkriminalisering och odling av cannabis för eget bruk föreslogs 2002 och 2004 men gick aldrig igenom. Därefter bildade det konservativa partiet regering och sedan de fått egen majoritet i årets parlamentsval är sådana reformer långt borta, vilket Eriksson beklagar.

– Om man tillät folk att odla egen marijuana själva skulle den illegala marknaden minska. Cannabis borde legaliseras och regleras ungefär som alkohol.

Kanada har under 2000-talet haft en av de högsta konsumtionsnivåerna av cannabis i världen. 42,4 procent av alla vuxna kanadensarna har någon gång rökt på och 10,6 procent har gjort det under det senaste året (2009). Det är trots allt en minskning av årsprevalensen från 2004 då den låg på 14,1 procent. Bara något enstaka land i Europa kommer upp i samma nivåer. Sveriges årsprevalens för alla vuxna ligger på 2 -3 procent.

Trots de stora konsumtionstalen anser inte Erickson att det är ett vettigt mål att minska antalet personer som dricker alkohol eller röker marijuana. Fokus ska vara på skadligt bruk och dit räknas till exempel inte att röka en gång i veckan.

– Statistiken visar att allt fler personer i Kanada söker hjälp för sina cannabisproblem, säger jag.

– Det är antagligen något vi måste leva med som en biprodukt till valfriheten i ett samhälle som värderar droger så mycket.

“Om” narkotika istället för “mot”

De flesta föräldraföreningar i världen när det gäller narkotika har prepositionen *against* (mot) i namnet. I Toronto heter den istället Parent Action *on* Drugs. Honnörsordet för verksamheten är harm reduction, skademinskning, inte minskning av narkotikabruket. Förklaringen är kanske att företrädarna inte själva är berörda föräldrar utan tjänstemän.

– PAD startades 1983 av föräldrar med missbruk i familjen. Budskapet var “Säg nej till droger”. Sedan dess har verksamheten professionaliserats, säger verkställande direktören Diane Buhler som har en bakgrund som socialarbetare.

Vad ger då dessa professionella för råd till en familj som har en 13-14-åring som röker cannabis regelbundet?

– Vi säger att vi förstår att de inte har gett sitt tillstånd till detta, men att problemet med marijuana inte får dominera deras relation till barnet. Bättre att säga åt sonen, eller dottern, att bara röka med sina närmaste vänner och inte röka i skolan.

– Men de sysslar med något illegalt eller hur? Ska inte föräldrarna ha samma budskap som lagstiftningen?

– Föräldrar måste vara realistiska och inte så hårdnackade. Om man sätter ner foten kommer man ingen vart.

Diane Buhler hänvisar till att även bruk av alkohol utanför familjen är förbjudet för minderåriga och att bara säga nej leder till konflikter. Hon skattar nervöst åt min uppriktiga förvåning att en föräldraförening har ett sådan inställning. Sen spanner hon blicken i mig och säger att PAD varken är för eller emot en legalisering.

– Men de stora skillnaderna i ståndpunkter har gett de unga uppfattningen att vi vuxna inte vet vad vi talar om. Ibland skrivs det om avkriminalisering. Nästa stund säger vi att det är strikt förbjudet. Det har gått fram och tillbaka hela tiden under de senaste 10 åren. Det har hindrat oss från att ge ett klart och tydligt hälsobudskap.

Diane Buhler inser att cannabis är en skadlig drog som inte hör hemma i skolan, men de unga tror absolut att den är ofarligare än både alkohol och tobak. Att minska bruket genom regleringar och lagar, tror hon inte på.

Hon trasslar in sig i en förklaring varför det skulle vara omöjligt, som jag inte begriper. Föräldraföreningens vacklande inställning till marijuana blir på så sätt en tydligt illustration till hela landets vacklande inställning.

Kungliga Kanadensiska Ridande Polisen

På ett möte hos CCSA, Canadian Centre on Substance Abuse, i huvudstaden Ottawa får jag bättre svar på mina svenska frågor. Både den federala polisen RCMP och CCSA har utarbetade policyprogram för skolorna.

– De flesta skolor har en narkotikapolicy och det finns ingen skola, och inga lärare, som bara slår ifrån och säger att det är okej att använda bara eleven inte gör det i skolan, intygar Michel Perron, verkställande direktör för CCSA.

Sedan presenterar polisinspektör Pierre Mudie, RCMP:s nationella samordnare för narkotika och organiserad brottslighet, en rad snygga och väl genomtänkta foldrar och annan information om droger riktade till både unga och deras föräldrar. Antagligen är det den här typen av material som kallas skräckpropaganda eller meningslöst nej-budskap av professor Erickson och föräldraföreningens Diane Buhler.

Drogtester i skolor, eller på arbetsplatser, är dock otänkbart i Kanada förutom i vissa speciella yrken.

Den negativa bilden av polisen för att bekämpa narkotikan som många av de jag intervjuat gett uttryck för stämmer inte, menar Mudie. Åtminstone inte för den traditionstygda RCMP som betyder Kungliga Kanadensiska Ridande Polisen. Denna federala poliskår har högt anseende, och kanske särskilt högt på mindre orter där polisen ibland är den enda myndighetspersonen.

– De höga drogvanetalen i Kanada har flera orsaker, säger Michel Perron. Under många år fanns det inga centrala preventionskampanjer riktade till unga. När sedan domtsolsbeslutet som ledde till godkännande av medicinskt marijuana kom skapade det ytterligare förvirring, även om terapeutisk användning är en helt annan sak än legalisering. Under tiden har det tillkommit grupper som vill tillåta cannabis helt och hållet.

– Cannabis är inte en lätt drog, fastslår han och får medhåll av drogforskaren Amy Porath- Waller.

Just nu arbetar hon med en studie där hon reder ut det vetenskapliga underlaget kring den medicinska användningen.

– Egentligen är cannabis för rökning enbart godkänt för svårt sjuka i cancer och aids och några svåra diagnoser till av barmhärtighetsskäl, säger hon.

Det finns redan syntetiskt cannabis som är godkänt som riktig medicin; Cesamet, Sativex, Marinol. Det ger inget rus. Varför de preparaten inte är lika populära mediciner som rökbar cannabis är en av de frågor hon ska ta reda på mer om.

Åter till mässan

Health Canada som alltså administrerar den medicinska marijuana i Kanada är klämd mellan den internationella kritiken att över huvud taget bevilja sådan och de presumtiva cannabispatienterna på hemmaplan som tycker att de är för snåla med att bevilja tillstånd. Därför har det uppstått ett stort antal lobbyorganisationer för marijuanapatienter varav flera har montrar på mässan.

– Jag är inte själv cannabispatient utan vårdgivare, säger Shane M. som arbetar för MMAR Patients Lobby Group.

Den person han vårdar är en yngre kvinna som sitter bredvid honom i montern. Shane M. påpekar att hans lobbygrupp inte är emot vanliga läkemedel.

– Fast ibland är biverkningarna större än nyttan. Det slipper man ju med cannabis, säger han och ger mig en blick i samförstånd.

En av de mest prominenta företrädarna för patientgrupperna är Mary Lynn Mathre. Hon är sjuksköterska och grundare för Patients Out of Time, med säte i Virginia, USA. I sitt tal på mässan målar hon upp historiken för medicinska marijuana. Först var cannabis en populär medicin. Hon visar power point-bilder på gamla mirakelmediciner som innehöll cannabis.

– Till och med barn hade nytta av den. Den kunskapen hade man på den tiden.

Sedan kom förfallet. Cannabis blev en förbjuden medicin under många år. Idag är det en sista-utvägen-medicin när ingenting annat hjälper. Men utvecklingen går framåt. Cannabis håller på att bli ett förstahandspreparat. Mathre visar bilder på patienter hon engagerat sig för och påstår att de skulle varit döda för länge sen om de inte fått röka cannabis. Hon lyckas med konststycket att vända den nya kunskaperna hur cannabis påverkar hjärnan till något positivt för drogen. Upptäckten av människans kroppsegna cannabinoida system som reglerar bland annat aptiten, intellektuella funktioner, motoriken tar hon som bevis att vi behöver tillföra mer cannabis utifrån. Hon refererar till diverse forskningsrapporter som bland annat visar att gravida kvinnor har nytta av att röka marijuana. Cannabis kan också bota, inte bara lindra, cancer, ALS och posttraumatisk stress.

Slutstadiet av den historik hon visar upp är att cannabis i framtiden både kommer att betraktas som en oundgänglig medicin och ett viktigt näringsämne. I Mary Lynn Mathres sällskap är vi med andra ord tillbaka på det tidiga 1900-talets vetenskapliga nivå.

Text Pelle Olsson©